

Varlık ve Bilgi Cihetinden Kur'an

–Kur'an-ı Kerim'in varlık kaynağı olduğunun bilinmesinin anlaşılması ve yorumlanmasındaki ehemmiyeti üzerine–

Tahsin GÖRGÜN

Prof. Dr., TDV İslâm Araştırmaları Merkezi

Kur'an-ı Kerim ile irtibatımızın iki yüzyıl öncesine göre epeyce problemlili bir hale geldiğini söyleyebiliriz. Kur'an-ı Kerim ile irtibatımızın problemlili hale gelmesi, son iki asırda dünya tarihinde gerçekleşen ve adına sömürgeleşme/emperyalizm dediğimiz sürece denk düşmektedir. Bugün bilindiği haliyle "Kur'an'a yöneliş" ilk defa sömürgeleşmeye maruz kalmış olan müslüman memleketlerinde (Hindistan ve Mısır gibi) başladığı gibi, "Kur'an İslâmı" gibi bir söylem de, dinî ilimleri reddederek, Kur'an-ı Kerim'in keyfi tasarruflara açık hale getirilen lafzını "din" ilan edip, bunun üzerinden bütün bir İslâm Medeniyeti ve Kültürünü nefyeden bir tavır temsil etmektedir.

Sömürgeleşme süreci "kendisi ile ilgili kararları verememe ve verilmiş kararları alma" şeklinde tahakkuk ettiği için, varolma iradesinin ve dolayısı ile varlıkla irtibatın gevşemesini de birlikte getirmiştir. Bu süreç neticesinde varlık kaynağı olan ve varlığı taşıyan esaslar, sömürgeci (buna biz oryantalist de diyebiliriz) bakışı ile görülmeye başlanmış, böylece hakkında çok konuşulmakla birlikte, Kitap ve sünnet'e yabancılaşma yaşandığı gibi, bir çokları da bilerek veya bilmeyerek bu yabancılaşmayı normalleştirmişlerdir.

Bugün yaşanan ve hadis-i şeriflerle başlayarak Kur'an-ı Kerim'e sirayet eden "problemlilik" görüntüsü, aslında bu yabancılaşmanın ve uzaklaşmanın

normalleştirilmesinin bir görünüşü gibi durmaktadır. Varlığı taşıyan bütün esaslar kadar Kur'an-ı Kerim'in de problemlili gözükmesi, aslında günümüzde dinî ilimlerle iştiğal edenlerin kendi hayatları ve düşünceleri ile Kur'an-ı Kerim arasındaki bu yabancılaşmanın görünür hale gelmesinden ibarettir. Asırlardan beri hıristiyan teologlarının anti islâmi propoganda faaliyeti içerisinde yer alan bir çok iddianın günümüzde "bilimsellik ve objektiflik" adına bir çok müslüman ilim adamı tarafından dikkate değer kabul edilmesi, problemlili hale gelmiş olan ilişkinin sebebi değil, aksine "sömürge durumunun" makul hale getirdiği bir haldir. Bunu bizim son zamanlarda muhtelif vesilelerle Kur'an-ı Kerim hakkında yaptığımız toplantılar ve hatta üniversitelerde, dinî ilimleri azaltarak, onun yerine daha fazla Kur'an -ana konularıyla Kur'an vs. gibi başlıklar altında- öğretme gibi gözükken meyilde de takip edebiliriz.

İlk bakışta eskisine göre Kur'an-ı Kerim ile ilgilenme -kemmiyet olarak artmış gibi gözükse de, kemmiyetteki bu artış aksine, mealcilik misalinde takip edilebileceği gibi, Kur'an-ı Kerim ile olan irtibatın keyfiyetinde bir değişiklik şeklinde gerçekleştiği için, aslında Kur'an-ı Kerim ile irtibatta bir boyut eksilmesi, bir keyfiyet azalması olarak kavranmalıdır. Bu sürecin açığa çıkardığı en önemli netice, müslümanların tarihlerinde ilk defa Kur'an-ı Kerim'i problem haline getirmeleri ve yapacakları "mühim işlerin" önünde Kur'an-ı Kerim'i bir engel gibi görmeleridir. Bu tavır Kur'an-ı Kerim ile olan irtibattaki keyfiyet değişikliğinin tabii bir neticesidir. Bu durum sadece Kur'an-ı Kerim ile alakalı da değildir; bir çok akademisyen "geçmişin yükü"nden bahsetmekte ve bu "yük"ü atmadan, sorunların çözülemeyeceğini söyleyebilmektedir. Kur'an-ı Kerim ile ilgili tavır bu söylemin sadece konu değiştirilerek sürdürülmesinden ibarettir. Bir milletin kendi geçmişini atılması gereken bir "yük" olarak görmesi, kendi kendisini problem haline getirmesi anlamına gelmektedir. Bu ise tam da "varlıkla irtibatın kopması" ve "şizofren bir durumun" ortaya çıkmasına tekabül etmektedir. İnsani varoluşun zeminini mazi oluşturduğu için, mazinin terk edilmesi, varlıkla irtibatın koparılması anlamına gelmektedir.

Halbuki müslümanların Kur'an-ı Kerim ile irtibatı sadece tarihi de değildir; Kur'an-ı Kerim müslümanın müslüman olarak varolmasının da esasını teşkil eder; bu cihetten hakkında ileri geri konuşularak ahkâm kesilen bir kitap değil, varlık kaynağıdır. Kur'an-ı Kerim'in varlık kaynağı olduğunun fark edilmesi onunla sahih/nesnel/ilmi bir irtibat kurmanın şartı olduğu için, bu şartın tahakkuk etmediği durumlarda, Kur'an-ı Kerim hakkında söylenen

şeylerin Kur'an-ı Kerim'i doğrudan ilgilendirmediğini söyleyebiliriz. Bu tip söylemler, Kur'an-ı Kerim'i değil, Kur'an-ı Kerim hakkında konuşanın kendi kendisini ele vermesi/açığa çıkarması cihetinden anlamlıdır.

Kısaca ifade etmek gerekirse Kur'an-ı Kerim, son iki asırda yaşananlardan sonra, bir çokları için varlık kaynağı olmaktan çıkıp, problem kaynağı haline gelmiştir. Başkaları ise her ne kadar Kur'an-ı Kerim ile irtibatlarını gayrı şuûri bir şekilde muhafaza etmekle birlikte şuur haline getiremedikleri için, bunu dillendirememişler, bu sebeple de kendileri için Kur'an-ı Kerim'in varlık kaynağı olmadığı mesela oryantalistlerin söyleminin "bilimsel" olduğu gibi bir yanılgıya düşebilmişlerdir.

Bu ve benzeri başka sebeplerle bu soruyu baştan sorarak, Kur'an-ı Kerim'in varlık kaynağı olmasının mânasını biraz daha yakından ele almak, Kur'an-ı Kerim ile irtibatla kaybedilen keyfiyeti keşfetme yönünde neler yapılabileceği hususuna bir atf-ı nazar etmek gerekmektedir.

1. "Kur'an-ı Kerim'in varlık kaynağı olduğu", "varlık" hakkında en azından kabaca bir tasavvur sahibi olmayanlar için, kolay anlaşılır bir ifade değildir. Varlık denildiğinde genellikle (kaba materyalistler ve pozitivistler gibi) taş, ağaç, kuş, gezegen, güneş, samanyolu ilh. düşünüldüğü için, Kur'an-ı Kerim ile varlık arasında, bir kaynaklık ilişkisi kurmak, bir çoklarının havsalasına sığmamaktadır. Halbuki varlık, bu örneklerin delalet ettiği "fiziki" olandan daha farklı şeyleri de içine almaktadır. Korku, neşe, sevinç kadar umut ve kaygı da varlığa dahildir. Bunların ötesinde, bir mânaya delalet etmeleri hasebi ile manevi olan, insan fiilleri de, ortaya çıkardıkları neticeler ile birlikte, kendi başlarına bir "dünya" teşkil edecek kadar farklı bir varlık alanı teşkil ederler. İnsan fiilleri ve onların neticeleri de "var"dır. Bütün bunların ötesinde, insanların birlikte yaşamaları ile ortaya çıkan "haller" ve "makamlar" da ayrı bir varlık kategorisidir. Kısaca biz varlıktan bahsederken birden fazla mânayı/birden fazla seviyeyi kastediyoruz.¹

¹ Varlığın çok anlamlı ve çok seviyeli olduğu klasik İslâm düşüncesinin müsellematındandır. Günümüzde bir çok batılı filozof da benzer düşünceleri dile getirmeye çalışmakla birlikte, tek boyutlu/fizikalist/materyalist bakış yaygın ve baskın tavır olarak etkin gözükmektedir. Varlığın çokanlamlılığı ile ilgili belki en meşhur çalışma Alman filozofu Franz Brentano'nun doktora tezidir: Franz Brentano, *Von der Mannigfachen Bedeutung des Seienden nach Aristoteles*, Freiburg im Breisgau 1862. Son zamanlarda bu konuda yapılan teşebbüslerden bir kaçını da burada zikretmekte fayda mülhaza ediyorum: John Heil, *From an Ontological*

Kur'ân-ı Kerîm hakkında varlık cihetinden konuşurken, hemen iki husus ön plana çıkmaktadır. Bunlardan birincisi “bir varlık olarak Kur'an”, ikincisi “kendi dışındaki mevcûdât ile irtibatı içinde Kur'an”.

Bir varlık olarak Kur'an'ın sadece “yazıdaki varlığı”, yani “mushaflar” olduğunu düşünmek, en azından, eksik bir kavrayıştır; Kur'an aynı zamanda, Arapça isminin de işaret ettiği gibi, “okunan”dır; yani Kur'an, aynı zamanda kâriilerin “dilinde”dir. Yani onun yazıdaki varlığının yanında, karilerin lisanında da bir mevcudiyeti söz konusudur. Bu Kur'an'ın “vücûd fi'l-lisân” mertebesindeki zuhurudur. Kâriilerin dilinde zuhura gelenin, karilerin zihninde, hafızasında, veya kalbinde/gönlünde bulunması gerekmektedir; karilerin hafızasında olan telaffuz edilerek dile getirilmektedir. Öyleyse Kur'ân-ı Kerîm'in karilerin zihninde de bir mevcudiyetinden söz etmek gerekecektir. Yani Kur'an karilerin zihinde de mevcuttur ve bu mevcudiyete klasik dil, “vücûd fi'l-ezhan” demektir.² (Kur'ân-ı Kerîm'in karilerin zihnine nereden ulaştığı sorusu, ayrı bir soru olarak sorulabilir; ancak bu sorunun cevabı açıktır: Hz. Peygamber'in kıraatinden.) Bütün bu üç varlık mertebesi/varoluş şekli Kur'ân-ı Kerîm'in “lafız” olan ciheti ile alakalıdır. Halbuki Kur'ân-ı Kerîm aynı zamanda “mâna”dır. Biz mânanın ne olduğu üzerinde durmadan kısaca şunu söyleyebiliriz: Kur'ân-ı Kerîm'in mânası, Hz. Peygamber'in hayatında ve onun üzerinden de başından itibaren tabaka tabaka bütün bir ümmette taayyün etmiş; bu sebeple de Kur'ân-ı Kerîm'in mâna ile ilgili ciheti, Hz. Peygamber ve ona ittiba eden ümmet olarak ta'ayyün etmiştir. Yani Kur'ân-ı Kerîm'in “aynî varlığı”, Hz. Peygamber ve islâm toplumdur. İşte tam da bu nokta Kur'ân-ı Kerîm'i sadece bir varlık olmaktan çıkarıp, diğer varlıklarla irtibatı içinde kavramaya yöneltmektedir. Kur'ân-ı Kerîm'in diğer mevcudat ile irtibatı hakkında konuşmak demek, onun mânasının nasıl “ta'ayyün” ettiğini tezekkür etmek demektir. Daha başka bir ifade ile Kur'ân-ı Kerîm'in “aynî varlığı” veya “vücûd fi'l-'ayânı”nı temyiz etmeye yönelmek demektir.

Bu çerçevede Kur'ân-ı Kerîm ile diğer mevcudat arasındaki irtibatı, “sadece varlık” ve “varlığın mânası” seviyesinde ele almak mümkündür. Sadece

Point of View, Oxford 2003 ve Savas L. Tsohatzidis (ed.), *Intentional Acts and Instutional Facts*, Springer: Berlin-Heidelberg 2007.

² Bu varlık mertebelerinin birbirleri ile irtibatı içerisinde nasıl ele alınabileceğinin klasik bir misali için bk. Gazâlî, *el-Maksad el-Esnâ* (nşr. F. Şehade), Beyrut 1971; ayrıca başta Molla Fenârî olmak üzere Taşkoprülüzade, Katip Çelebi ve Hadimi'nin eserleri bu hususta telif edilmiş çok sayıda eserden sadece birkaç misaldir.

varlık, kabaca insanın duyuları ile algıya konu olmaları cihetinden “duyu verilerinin toplamı”dır. Bu verilerin bir ötesi ve üst aşaması, “akıl ve akli verilerin toplamı”, bunun bir üst aşaması ise, “ruh ve rûhî verilerin toplamı” olarak karşımıza çıkmaktadır.³ Ancak “sadece varlık”, veya “saf haliyle varlık”, daha başka bir ifade ile “insan ile irtibatı dışında mevcut”, insan hayatına girdiğinde, sadece varlık olarak kalmamakta, insan ile irtibatı içerisinde bir “mâna” kazanmaktadır.⁴ Bu sebeple insan ile birlikte varlık ile varlığın mânası, varlık meselesinin sadece iki veçhesi haline gelmekte; fiziki olan bir mâna kazanırken, manevi olan da, fiziki olana benzer bir konum elde etmektedir.

Kur'an-ı Kerim'in diğer mevcudat ile irtibatı insan üzerinden, yani insanın hayatı üzerinden gerçekleşmektedir. Nesnelere insan ile irtibat kurarak mâna kazanırken, insanın eşya arasındaki varlığının mânası Kur'an-ı Kerim ile birlikte ta'ayyün eder. Kur'an, insanın hayatına yeni bir boyut katarak girer ve bu boyut, insanı fiziki, nebati, hayvani ve insani dünyanın ötesinde melekût âlemi ile irtibatı içerisinde keşfederek, insanın “kul” olduğunun farkına varmasını sağlar. İnsan kendi varlığının mânasını Rabbi'ni tezekkür ederek keşfeder. Daha doğrusu insanın varlığının mânası böylece taayyün eder.

İşte tam da bu noktada Kur'an-ı Kerim'in varlık ile irtibatının bir ciheti, varlığın mânası ciheti ta'ayyün etmektedir. Bu cihet Kur'an-ı Kerim'in “bilgi” olması ve “bilgi” vermesi ile, yani bilgi ciheti ile alakalıdır.

Diğer taraftan Kur'an-ı Kerim'in inşâ bir mahiyetinin olması ile birlikte, onun bir varlık kaynağı olması ciheti ta'ayyün etmektedir. İşte tam bu noktada Kur'an-ı Kerim'in tebliğ ve beyânı, bütün bir insanlık tarihinde tayin edici bir dönüşümü sağlayarak, İbn Haldûn'un ifadesi ile bir tür “halk-ı cedîd” ile, insanlık tarihinin gidişatını esasından değiştiriyor. Bu değişikliğin esası, Hz. Peygamber'in şahsı ve hayatında taa'yyün eden ve sahabe-i kirâmın üstlenmesi ile yaygınlık ve tesir kazanan “nübüvvet”tir. Gazâlî'nin akli göz, vahyi de ışık olarak tavsif etmesi ve eşyanın taa'yyünü ile temyizi arasındaki irtibatı bu “teşbih” yoluyla açıklaması, ayrıca üzerinde durulabi-

³ Bu hususun sistematik bir tahlili için bk. Ebû Hâmid el-Gazâlî, *Mişkâtü'l-Envâr*, (Mecmûa [nşr. İbrahim Emin Muhammed], Kahire: el-Mektebetü't-Tevfikiyye, ts., içinde) s. 286-312

⁴ Bu husus için bk. Hâce Yûsuf-i Hemedâni, *Hayat Nedir (Rubbetü'l-Hayât)* (çev. Necdet Tosun), İstanbul, İnsan Yay., 1993 (üçüncü baskı 2002), s. 99-101

lecek bir mevzudur. Buna biz, Gazâlî'nin ifadesi ile “nûr”, daha önceki dönemlerde fark edilmeyenlerin, temyiz edilemeyenlerin temyiz edilebilir duruma gelmesi ve temyizi ciheti ile de “ilim” diyebiliriz.

Kur'ân-ı Kerîm her şeyden önce Hz. Peygamber'in peygamber “**olmasının**” mebdeidir. Peygamber olmak veya “kendisine peygamberlik verilmek”, varlık ile irtibatlı, insanın varoluşunu tavsif eden bir ifadedir. Burada bir “oluş”tan bahsettiğimize göre, bu açık bir şekilde bir varlık meselesidir, varlık ile ilgilidir. Kur'ân-ı Kerîm'in vahyedilmesi, Hz. Peygamber'i peygamber “kılmıştır.” Bununla birlikte Kur'ân-ı Kerîm Hz. Peygamber'de yok olmamış, onu peygamber kılan mebde' olarak müstakil varlığını, lafız ve mâna olarak, sürdürmüştür.

Benzer bir durum Hz. Peygamber için de geçerlidir; O'ndan “sebeb-i vücûd-ı kâinât” veya mesela Süleyman Çelebi'nin “senin için oldu kevn ile mekân” ifadesi, en iyi ihtimalle biraz da aşırı bir şekilde vurgulanmış bir Peygamber sevgisi'nin şairane ifadesi olarak kabul görmektedir.⁵ Halbuki Hz. Peygamber de bütün bir ümmete “**mebde**” olurken, kendi müstakil varlığını “lafız ve mâna” olarak, hadis olarak dillerde ve sünnet olarak fiillerde, sürdürmüştür. Ne Kur'ân-ı Kerîm Hz. Peygamber'de ne de Hz. Peygamber ümmette fenâ bulmuştur; aksine bunlara “varlık” ve “hayat” verirken kendi müstakil varlıklarını da muhafaza etmişler; bu çerçevede müslümanlara hem mebde' hem de mercî olarak hep refakat etmişlerdir.

Ümmetin varoluşuna esas teşkil eden ve iradi olarak teşkil edilmemiş olan zemin, her bir müslümanın müslüman olarak varlığını önceleyen ve Müslümanlığını mümkün kılan tevâtürdür. Tevâtür hem bilgi hem de fiildir; bilfiil varoluştur. Bu sebeple de bilgi ile varlığın özdeşliğine tekabül eder. Tevâtürün en önemli ifadesi, “sahabe icmaı”dır. Sahabenin icmaı, aslı itibarıyla bir âyet veya bir nebevî hadis veya fiilin bütün sahabe tarafından üstlenilip yaşanmasını ifade eder. Bu sebeple dinin vazgeçilmez yakînî esasıdır; bu anlamda bütün anlama ve yorumlamaların anlam ve geçerlilik kazandığı ana çerçeveyi teşkil ettiği gibi, yakîn ifade eden **sem'** de, mütevatir olandır.

⁵ Mehmet Akif'in bir şiirini de burada hatırlayabiliriz:

Âlemlere rahmetti, evet, şer'i mübini,
şehbâlini adl isteyenin yurduna gerdi.
Dünya neye sahipse, onun vergisidir hep;
Medyûn ona cem'iyyeti, medyûn ona ferdi.
Medyûndur o ma'suma bütün bir beşeriyet...
Ya Rab, bizi mahşerde bu ikrâr ile haşret.

Mütevâtir olanın delili ve belgesi olmaz; mütevâtir dâimî **şuhûd** ve **şehâdet**, ta'bir-i aharla **huzûr** olduğu için, müslümanın devam eden etkin varlığıdır.

2. Kur'ân-ı Kerîm'in Hz. Peygamber'den ayrılması ve birinin diğerinden farklı mûlahaza edilmesinin haklı ve göz ardı edilemez gerekçeleri bulunmaktadır. Bu gerekçeler arasında Kur'ân-ı Kerîm'in "ilahî kelâm" olması, Hz. Peygamber'in ise "insan" olması, hemen hatıra gelmektedir.

Hz. Peygamber'in bir insan olduğu konusu bir akide meselesidir ve bu konudaki herhangi bir şüphe islâm akidesi ile bağdaşmaz. Ancak bu durum Hz. Peygamber'in "bizim gibi" veya "her insan gibi" birisi olduğu anlamına da gelmez; eğer bu anlama gelse idi, Hz. Ebû Bekir, Hz. Ömer, Hz. Ali, hatta biraz daha ileriye gidecek olursak Ebû Leheb ve Ebû Cehil ile Hz. Peygamber arasında bir fark olmaz; o onlardan birisi gibi olduğu gibi, onlar da onun gibi birileri olurlardı. Burada önemli olan mesele Hz. Peygamber'in insan olup olmadığı ile ilgili olmayıp, onun insan olmakla birlikte, diğer insanlardan ayrıldığı cihetin keşfedilmesi ile alakalıdır. Bu onun insan olmakla birlikte peygamber (rasûl ve nebî) olmasının farkında olunması anlamına gelmektedir.

Eğer Hz. Peygamber'in husûsiyeti sadece Kur'ân-ı Kerîm'e muhatap olmak ve ona "ulaşabilirlik" olsaydı, o zaman bugün yaşayan ve geçmişte yaşamış, müslim gayrimüslim bütün insanların, Kur'ân-ı Kerîm'e ulaştıktan sonra, Hz. Peygamber'den bir farkı kalmaz; bu çerçevede Hz. Peygamber'in de herhangi bir özelliği, varlığının özel bir mânası olmazdı. O da "diğer insanlar gibi" vahye "bir şekilde" muhatap olmuş, dolayısı ile, vahye "bir şekilde" muhatap olmuş olan diğer insanlar ile arasında ciddiye alınması gereken bir fark kalmamış olurdu.

Aslında günümüzde yaşayan birçok "ilahiyatçı" ve ilahiyatçı olmayan okur yazar taifesinin bakışı da bu çerçevede gerçekleşmektedir. Bu bakışın tarihini, etkinleşme sürecini dikkatlice keşfetmezsek, meselenin nereden kaynaklandığını da göremeyiz.

Benzer bir durum dinî ilimler için de geçerlidir. Dini ilimlerin, müslümanın varlığını sürdürmesinin makul yolları olduğu unutulup, onların ya Kur'ân-ı Kerîm'in veya bazı Hadis-i Şeriflerin "yorumu" gibi algılanması, kendisi ile birlikte ciddi meseleler ortaya çıkardı. Ciddi meseleler akidevi meseleler olduğuna göre, dinî ilimleri terk etmenin sadece din ile araya mesafe koymanın bir ilk adımı olduğunu da buradan anlayabiliriz. Seleficiliğin ve sömürgeciliğin işbirliği yapması veya benzer neticeleri sağla-

malari da bu çerçevede anlamlı bir hale gelmektedir.

Son zamanlarda, açıkça ifade etmek gerekirse son yüzyılda yaşanan bir süreçte, dinî ilimlerin “geçmişte yaşamış müslümanların görüşleri” olarak değersizleştirilmesinden sonra, yanılması muhtemel tek tek şahısların (âhâd haberler tam da bu şekilde kullanılmaktadır) rivâyetlerine irca edilerek, en azından yakîn cihetinden, -buna batılıların ifadesi ile “epistemolojik olarak” da diyebiliriz-, meşkük duruma düşürülen sünnet, “bizim gibi bir insan” olduğu her fırsatta vurgulanarak sıradanlaştırılırken, Peygamberliği sadece Kur’ân-ı Kerîm’i “alıp-vermesine” irca edilen ve böylece “ontik olarak” Hz. Peygamber’i de etkisizleştiren bir süreç yaşandı. Bu sürecin neticesinde Kur’ân-ı Kerîm de, birçok “ilahiyatçı” tarafından, sıradanlaştırılarak, herkesin “en azından bir meal” okuyarak “dinini öğrenebileceği” bir “metin” haline getirildi. Netice olarak din, İslâm, insanların bir Kur’ân meali okuyarak oluşturacakları bir “tasavvur”dan ibaret hale geldi. Din, nihai olarak, ya kendi hakikati olmayan “sosyal bir kurum”a veya herkesin karışabildiği, ama hiçbir şeye ve konuya karıştırılmaması gereken, her şahsa özel bir “duygu”ya irca edildi. Son zamanlarda daha fazla telaffuz edilmeye başlayan “constructivism” (tamamen yanlış bir şekilde “yapılandırmacılık” diye isimlendirilmektedir) bu süreci din eğitimi adı altında tamamlamış oldu. Bilindiği gibi bu teoriye göre insan, din ve Tanrı dahil, her şeyi kendisi inşa eder. Eğitim, bu çerçevede din eğitimi, insana kendi dinini ve tanrısını inşa etmesinde yardımcı olmak ve ona yol göstermek anlamına gelmektedir.

Bu süreci başka bir cihetten siyasi seviyedeki sömürgeleşme sürecine bağlı olarak zihnen de sömürgeleşmeye maruz kalmak; bunun neticesinde de varlıkla irtibatı koparmak olarak da ifade edebiliriz. Bunun bizim klasik dilimizdeki ifadesi ise kendi tevâtürümüzü terk edip özellikle sömürgecilerin, Batılıların, tevâtürünü varoluş zemini olarak kabul ederek, bu tevâtür içinde dinî ilimleri, Hz. Peygamber’i (sünnet ve hadisi) ve nihai olarak da Kur’ân-ı Kerîm’i konuşmak anlamına geldiğini söyleyebiliriz.

Tevâtür, bilgi ile varlığın özdeş olduğu bir varoluş hâlini ifade ettiği için, tevâtürü kavramadan Kur’ân-ı Kerîm’in mütevâtir olmasının mânâsını; bunu kavramadan da Kur’ân-ı Kerîm’in “varlık” kaynağı oluşunu kavramak mümkün değildir.

Biraz da vurgulayarak özetlemeye çalıştığım ve dinî ilimlerden başlayarak sünnet ve hadis yanında Hz. Peygamber’i de nefyeden bu tavra göre Kur’an’ın varlık kaynağı olmasından bahsetmek, anlamsız bir ifadedir;

açıkça görüleceği gibi benim “ne olacağıma” karar veren Kur'an değil, “onun ne anlama geleceğine” karar verme konumunda olan, bugün yaşayan, yani sömürge kültürünü içselleştirmiş “ben”im. Bir “varlık” ilişkisinden bahsetmek gerekcekse, burada irtibatın “Kur'an'dan bana” doğru değil, “benden Kur'an'a” doğru bir irtibat kurulması uygun olacaktır. Bu tavır bir bütün olarak sadece dinî ilimleri ve hadisleri değil, Kur'an'ı da tesirsiz hale getirdiği için, veya Kur'an ile olan irtibatı da kopardığı için, çok esaslı bir mesele teşkil etmektedir. Esaslı mesele demek, ortada bir “akide meselesi” var demektir.

Bu tavrın bir adım gerisine gidilecek olursa, burada meselenin varlık ile, yani daha önce bilme ile varolmanın buluşarak bir vahdet teşkil ettiğini ifade ettiğimiz islâmî tevâtür ile, irtibatın koparılmasında yattığı görülür. Varlık ile irtibat koptuğu için, bu varlığın mebd'e'i olan Kur'ân-ı Kerîm ile olan irtibat da, ilk bakışta kurulmaya çalışılıyor gibi gözükse de, sömürge sürecinde üstlenilen/etkinleşen kategoriler üzerinden gerçekleştirilmeye çalışıldığı için, tam aksi istikamette gelişerek gittikçe daha fazla gevşetilmiştir.

3. Meselemiz, Kur'ân-ı Kerîm'i anlamak ve tefsir etmek söz konusu olduğunda da, kendi varoluşumuzu taşıyan tevâtürü keşfederek, bu yolla sömürgeleşme sürecinde kaybedilenleri hatırlamak (tezekkür), bunun üzerinden lehimize ve aleyhimize olanı kavrayarak (fıkıh), bizzat hayrın tahakkuku için neler yapılabileceğini tetkik olarak taayyün etmektedir.